

ODTÜ İKTİSAT, ERCİYES ÜNİVERSİTESİ VE NİĞDE ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT VE İŞLETME BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN PROFİLLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Emine BİLGİLİ*
Okyay UÇAN**
Funda ÇETİN***

ÖZET

Şenses (1999) tarafından ODTÜ İktisat Bölümü'nde uygulanan ve öğrenci profilini belirlemeyi amaçlayan kapsamlı bir anket çalışması ile, öğrencilerin üniversite öncesi yaşamlarına ilişkin özellikleri, bölümdeki eğitim süreci ve üniversitedeki sosyal yaşama bakışları, karşılaştıkları sorunlar ve geleceğe ilişkin beklentileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, ODTÜ'de uygulanan bu anket (bazı sorular hariç) kuruluş yılları itibarıyla farklı olan Erciyes Üniversitesi (EÜ) ve Niğde Üniversitesi (NÜ), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat ve İşletme Bölümü öğrencilerine uygulanarak, bu üç farklı üniversitedeki öğrenci profillerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca ilave sorular ile sadece Erciyes ve Niğde Üniversitesi'nin ilgili bölümlerindeki öğrencilerin Avrupa Birliği'ne bakışlarındaki farklılıkların belirlenmesi hedeflenmiştir. Kuruluş yılı itibarıyla eski ve köklü geleneklere sahip ODTÜ ile bölgesel çekim merkezi olabilecek EÜ ve yeni bir üniversite olan NÜ'nün ilgili bölümlerindeki öğrencilerin profilleri arasında birçok konuda önemli farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci Profili, Yüksek Öğretim

GİRİŞ

Türkiye'de yükseköğretimin tarihçesine baktığımızda, Batı türü yükseköğretim kurumlarının ülkemizdeki ilk örneklerini İstanbul'da görmek mümkündür. Bunlar arasında Mühendishane-i Bahri-i Hümayun (1773), Mühendishane-i Berri-i Hümayun (1795), Tıbbiye (1827), Harbiye (1834) ve Robert Kolej (1863) sayılabilir. Bu kurumlardan bazıları bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Marmara, Mimar Sinan, Yıldız Teknik ve Boğaziçi Üniversitelerinin nüveleridir. Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumlarının Anadolu'ya yayılmasındaki ilk adımlar atılmaya başlanmış ve Ankara'da 1925'te Hukuk Mektebi, 1926'da

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

** Arş. Gör., Niğde Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü

*** Arş. Gör., Niğde Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Gazi Eğitim Enstitüsü,1930'da ise Ziraat Enstitüsü kurulmuş, bunları 1946'da, Ankara'da daha önce kurulmuş olan mektep, fakülte ve enstitülerin birleştirilmesiyle kurulan Ankara Üniversitesi izlemiştir. 1955-1957 yılları arasında kurulan Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Atatürk Üniversitesi ile yükseköğretimin Anadolu'ya yayılması hız kazanmıştır. 1973-1981 arası üniversitelerin Anadolu'ya yayıldığı bir dönemdir. Bu dönemde, Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de on yeni üniversite kurulmuş ve böylece ülkemizdeki üniversite sayısı on sekize yükselmiştir (YÖK, 2003:21-22).

Türkiye'de hızla artan genç nüfus ile birlikte yüksek öğretime olan talepte önemli bir artış görülmüştür. Üniversite ve bunlara başvuran öğrenci sayılarındaki hızlı artış karşısında 1974 yılında *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi* (ÖSYM) kurularak üniversitelere merkezi sınavla öğrenci alınmasına başlanmıştır. 1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları *Yükseköğretim Kurulu* (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. 3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı Kanunla, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile 2 yüksek teknoloji enstitüsünün Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat ve Zonguldak illerimizde kurulması ile üniversite sayısı 53'e yükselmiştir. Böylece, 1923-1924 eğitim-öğretim yılından 2002-2003 eğitim-öğretim yılına kadar geçen 79 yıllık Cumhuriyet döneminde, yükseköğretim kurumu sayısı 23 Vakıf Üniversitesi ve bir Vakıf Meslek Yüksek Okulu ile 1'den 77'ye, öğrenci sayısı 2.914'den 1.677.936'ya, yıllık mezun sayısı 321'den 248.310'a, öğretim elemanı sayısı 307'den 71.290'a yükselmiştir. (YÖK, 2003: 21-25).

Şenses (1999: 182)'e göre Türkiye'de kamu üniversiteleri bugün başlıca dört kategoride sınıflanmaktadır: (i) köklü geleneklere ve görece geniş imkanlara sahip, uluslararası normları hedefleyen, Boğaziçi, İTÜ, ODTÜ vb. üniversiteler; (ii) uzun süre önce kurulmuş ve olgunlaşmış, fakat öğrenci sayılarının çokluğu ve kaynak sıkıntılarının etkisiyle atılım yapmakta zorlanan, Ankara, İstanbul, Gazi vb. üniversiteler; (iii) bölgesel çekim merkezi olan, ya da böyle bir potansiyeli taşıyan, Atatürk, Çukurova, Karadeniz Teknik, Uludağ vb. üniversiteler; (iv) büyük çoğunluğu 1992 sonrası genişleme döneminde kurulan ve akademik gelenek ve standartları itibariyle henüz arzulanan düzeye kavuşmamış olan üniversiteler.

Bu çalışmanın amacı, kuruluş yılları itibariyle farklı üç üniversitedeki öğrenci profillerini karşılaştırmaktır. Bu konuda, köklü geleneklere ve olanaklara sahip olan ODTÜ İktisat Bölümünde 1996 ve 1997 yıllarında düzenlenen (Şenses, 1999) ve öğrenci profilini belirlemeyi hedefleyen anket soruları esas alınmıştır. ODTÜ İktisat Bölümü'nde uygulanan bu anket soruları, tarafımızca bazı ilave sorular ile birlikte, kuruluş yılı itibariyle çok eski olmayan ve bölgesel çekim merkezi olarak nitelendirilebilecek üniversiteler arasında yer alan Erciyes Üniversitesi (EÜ)

ile 1992 yılındaki ani genişleme sırasında kurulan üniversiteler arasında yer alan Niğde Üniversitesi (NÜ) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İ.İ.B.F.) İktisat ve İşletme Bölümü öğrencilerine uygulanmıştır. Daha sonra, üç farklı üniversitenin İktisat ve İşletme Bölümü öğrenci profilleri ortak sorular bazında karşılaştırılmıştır. Ayrıca Erciyes ve Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat ve İşletme Bölümü öğrencilerine Avrupa Birliği ile ilgili ilave sorular yöneltilmiş ve bu sorular çerçevesinde bu iki üniversitenin iki farklı bölümü karşılaştırılmıştır.

I. ANKET SONUÇLARI VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, ODTÜ İktisat Bölümü'nde ilki 1996 ikincisi ise 1997 yılında Şenses (1999) tarafından uygulanmış anketteki sorular (bazı sorular hariç tutularak) esas alınarak, 2002-2003 öğretim dönemi ikinci yarısında EÜ ve NÜ İ.İ.B.F. İşletme ve İktisat Bölümleri'nde bir anket çalışması yapılmıştır. Anket, ilgili bölümlerdeki birinci ve ikinci öğretimdeki üçüncü sınıf öğrencilerinin zorunlu bir derslerinde uygulanmıştır. EÜ İktisat Bölümü'nden 55, İşletme Bölümü'nden 56 öğrenciye, NÜ İktisat Bölümü'nden 70 ve İşletme Bölümü'nden 44 öğrenciye anket uygulanmıştır*.

Bu öğrencilerin üniversite ve bölümleri ile ilgili yeterli deneyime sahip ve geleceğe yönelik beklentilerini belirleme fırsatını yakalamış bir öğrenci kitlesini oluşturduğu düşünülmüştür. Anket toplam 49 sorunun yer aldığı beş ana bölümden oluşmaktadır. İlk dört bölümde, EÜ ve NÜ'nün İşletme ve İktisat Bölümleri'ndeki öğrencilerin anket sorularına verdikleri yanıtlar ile ODTÜ İktisat Bölümü'ndeki toplam uygulama sonuçları karşılaştırılarak verilmiştir. Beşinci bölümdeki anket soruları sadece EÜ ve NÜ, İ.İ.B.F. İşletme ve İktisat Bölümü öğrencilerine uygulanmış ve sonuçlar, bu bölümlerinin karşılaştırması yapılarak verilmiştir.

13 sorunun yer aldığı birinci bölümde, öğrencilerin ağırlıkla bölümlerine katılmadan önceki kişisel/ailevi konumu ve özelliklerine ilişkin sorulara yer verilmiştir. İkinci bölüm, eğitim kalitesi, öğrenci-öğretim üyesi ilişkileri, ders kitapları, eğitim yöntemleri ve derslere devam durumu ve eğitim sürecine ilişkin toplam 17 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölümde öğrencilere sunulan çeşitli hizmetlerin niteliği ile üniversitedeki sosyal yaşama ilişkin 6 adet soruya yer verilmiştir. Dördüncü bölümde öğrencilerin üniversite içindeki ve Türkiye genelindeki özelleştirme uygulamaları, üniversitelerin yönetsel sorunları, öğrencilerin yönetime katılımı ve geleceğe yönelik planlarına ilişkin toplam 9 soru bulunmaktadır. Beşinci ve son bölümde ise, öğrencilerin Türkiye Avrupa Birliği (AB) ilişkilerine bakış açılarını değerlendirmek üzere 6 soru sorulmuştur. Sonuçlar, anketin her bir bölümü için ayrı tablolar halinde verilmiştir.

Anketin kişisel/ailevi bilgilerin yer aldığı birinci bölümüne ilişkin sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Her bir bölümde ankete katılan öğrencilerin yaklaşık % 50'si kız ve %50'si erkek öğrencilerden oluşmaktadır. NÜ ve EÜ İşletme ve İktisat Bölümü öğrencilerinin büyük çoğunluğu devlet lisesi mezunu iken ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %38'i Anadolu lisesi %23'ü ise özel lise/kolej mezunu öğrencilerinden oluşmaktadır. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin yüzde 55'inin ailesi en alt gelir dilimlerinde (asgari ve 210-500) yer almaktadır. Aileleri en alt

gelir dilimlerinde yer alan öğrencilerin oranı, NÜ İktisat Bölümünde %29, İşletme Bölümünde %41 iken EÜ İktisat Bölümünde %31, İşletme Bölümünde ise %38'dir.

Tüm bölümlerdeki öğrencilerin yaklaşık yarısı ailelerinin arabalarının olduğunu, %73-95'i ise ailelerinin kendi evlerinin olduğunu belirtmiştir. Yine tüm bölümlerdeki öğrencilerin büyük bir kısmı bölüme girme kararlarını lisede vermişlerdir. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %81'i, NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %27'si, İşletme Bölümü öğrencilerinin %36'sı, EÜ İktisat öğrencilerinin %56'sı İşletme öğrencilerinin ise %46'sı üniversite sınavına bir kez girdiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, ODTÜ İktisat bölümü öğrencilerinin başarı oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %23'ü, NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %83'ü, İşletme Bölümü öğrencilerinin %71'i, EÜ İktisat ve İşletme Bölümü öğrencilerinin ise yaklaşık yarısı, tercih sıralamasında bölüme 5 ve üstü sırada yer vermişlerdir. Buradan NÜ ve EÜ ilgili bölümlerdeki öğrencilerin ilk tercihlerinin bu bölümler olmadığı fakat ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin bölüm tercihlerinin ilk sıralarda olduğu anlaşılmaktadır. Yine tüm bölümlerdeki öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, üniversite seçme sınavı öncesi en az bir dönem dershaneye gittiği fakat özel kurs almadığı görülmektedir.

Tablo 1: Kişisel/Ailevi: Bölüme Katılmadan Önceki Konum (%)

Anket Soruları	ODTU	Niğde Üniversitesi		Erciyes Üniversitesi	
	İktisat	İktisat	İşletme	İktisat	İşletme
1. Cinsiyetiniz					
Kız	55	50	45	55	45
Erkek	45	50	55	45	55
2. Kaçınıcı dönemdesiniz?					
5.	45	3	4	11	5
6.	33	51	80	82	79
7.	7	30	5	4	2
8. ve üstü	15	16	11	3	14
3. Mezun olduğunuz lise					
Devlet lisesi	29	82	64	73	61
Meslek lisesi	3	3	2	5	9
Anadolu lisesi	38	4	14	4	13
Özel lise/Kolej	23	7	9	4	7
Anadolu meslek lisesi	3	0	0	4	0
Diğer	4	4	11	10	10

Tablo 1 (Devamı)

4. Mezuniyet daldınız?					
Fen	8	0	0	0	0
Edebiyat	7	0	0	0	0
Fen-Matematik	0	31	34	44	43
Türkçe-Sosyal	0	3	5	0	2
Sosyal	0	0	5	0	4
Türkçe-Matematik	83	57	51	42	41
Diğer	0	9	5	14	10
5. Ailenizin aylık geliri (milyon TL)					
Asgari	13	0	0	5	13
210-500	42	29	41	26	25
510-800	21	24	32	26	36
810-1000	10	28	18	16	4
1010+	12	19	9	27	22
6. Ailenizin kendi evi var mı?					
Var	73	89	86	95	89
Yok	27	11	14	5	11
7. Ailenizin kendi arabası var mı ?					
Var	61	59	52	60	57
Yok	39	41	48	40	43
8. Bölümü seçmeye ne zaman karar verdiniz?					
İlkokulda	0	0	0	0	0
Ortaokulda	9	1	2	5	2
Lisede	81	69	80	65	75
Üniversitede	7	7	4	10	16
Diğer	3	23	14	20	7
9. ÖSYS'ye kaç kez girdiniz?					
1	81	27	36	56	46
2	16	30	39	33	36
3	3	29	18	5	13
3 den çok	0	14	7	6	5

Tablo 1 (Devamı)

10. ÖYS’de bölüm kaçmı tercihinzdi?					
1.	5	11	11	7	16
2.	39	3	2	16	9
3.	11	0	2	11	16
4.	21	3	14	15	7
5 ve üstü	23	83	71	51	52
11. ÖSYS öncesi dershaneye kaç dönem gittiniz?					
0	8	3	7	4	14
1	10	29	36	20	30
2	59	43	45	62	36
3	6	2	11	3	9
4 ve daha çok	16	4	0	11	11
12. ÖSYS öncesi kaç dönem özel kurs aldınız?					
0	66	72	73	69	70
1	9	11	18	16	14
2	20	10	7	13	16
3	2	4	0	0	0
13. Bölüme katılmadan önce bölümle ilgili bilginiz var mıydı?					
Vardı	19	33	36	28	36
Biraz vardı	60	44	52	52	59
Hiç yoktu	22	23	12	20	5
4 ve daha çok	2	3	2	2	0

İktisat ve İşletme bölümlerindeki eğitim süreciyle ilgili kurumsal anket sonuçları Tablo 2’de verilmiştir. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin çok büyük bir kısmı (%81) aldıkları eğitimin kalitesinin beklentilerini en az kısmen karşıladığını (%30 tamamen, %51 kısmen) belirtmişlerdir. NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %48’i aldıkları eğitimin kalitesinin beklentilerini en az kısmen karşıladığını (%1’i tamamen, %47 kısmen) belirtmişlerdir. NÜ İşletme Bölümü öğrencilerinin de eğitim kalitesine ilişkin beklentileri büyük ölçüde olumsuzdur. Öğrencilerin %61’i kısmen, %9’u ise tamamen eğitim kalitesinin beklentilerini karşıladığını ifade etmişlerdir. EÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %56’sı aldıkları eğitimin kalitesinin beklentilerini en az kısmen karşıladığını belirtirken, bu oran EÜ İşletme Bölümü’nde %82’dir. Eğitim kalitesinden en fazla memnun olan bölüm EÜ İktisat Bölümü (%34), en az memnun olan bölüm ise NÜ İktisat Bölümü’dür (%1).

Öğrencilerinin eğitim kalitesinden memnun olmaları, öğretim üyelerinin performansı ile de yakından alakalıdır. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin

%50'si, NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %6'sı, İşletme Bölümü öğrencilerinin %16'sı, EÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %62'si ve İşletme Bölümü öğrencilerinin ise %27'si öğretim üyelerinin performansı için 5 üzerinden 4-5 puan vermişlerdir. EÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %56'sı İşletme Bölümü öğrencilerinin ise %49'u öğretim üyelerinin ders içi ilişkileri açısından değerlendirilmesinde 5 üzerinden 4-5 puan vermiştir. Bu oran ODTÜ İktisat Bölümü'nde %38, NÜ İktisat Bölümü'nde %23 ve İşletme'de %25'dir. Öğretim üyelerinin büyük ölçüde ders dışı ilişkilerde olumlu performans göstermedikleri anlaşılmaktadır. Bu konuda öğrencilerin 5 üzerinden 4-5 puan vermesine göre bölümlerdeki değerlendirmeler en yüksekte düşüğe göre şöyle sıralanmaktadır: EÜ İktisat %36, ODTÜ İktisat %22, NÜ İktisat ve EÜ İşletme %20, ve NÜ İşletme %18. Eğitim kalitesi, öğretim üyelerinin performansı, öğretim üyelerinin ders içi ve ders dışı ilişkileri anlamında en olumlu performans gösteren bölüm EÜ İktisat Bölümü'dür.

Ders kitaplarının kalitesinin değerlendirilmesinde görüşler genelde olumludur. Tüm bölümlerde öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü yazılı ödev hazırlamayı yararlı bulmakta ancak EÜ İktisat ve İşletme Bölümleri'ndeki öğrencilerin %50'sinden fazlası bu olanaktan yararlanmadıklarını belirtmişlerdir. NÜ İktisat ve İşletme Bölümü öğrencilerinin büyük çoğunluğunun bugüne kadar uzunluğu 10 sayfayı geçen ortalama 3 ödev hazırladıkları, fakat yine bu öğrencilerin %59-70'inin kütüphanenin süreli yayınlar bölümünden, %45-53'ünün ise süreli yayınlar dışında kalan bölümlerinden bir dönemde hiç yararlanmadıkları görülmektedir. NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %56'sı, İşletme Bölümü öğrencilerinin ise %38'i son iki dönemde interneti bilimsel amaçlı olarak en az üç defa kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu oran ODTÜ İktisat'ta %44, EÜ İktisat ve İşletme Bölümleri'nde %54'dür.

Bölümdeki eğitim süreci içinde bilgisayar kullanma yeteneğiniz ne ölçüde gelişti? sorusuna ise en az orta derecede gelişti diyen bölüm öğrencilerinin oranlarının en yüksekte en düşüğe göre sıralaması şöyledir: EÜ İşletme %61, EÜ İktisat %51, ODTÜ İktisat %36, NÜ İktisat %7 ve NÜ İşletme %5. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %49'u, NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %39'u, İşletme Bölümü öğrencilerinin %48'i, EÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %40'ı ve İşletme öğrencilerinin ise %52'si 1-2 bilgisayar programı kullandıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu noktada, anket uygulamalarının, ODTÜ İktisat bölümünde 1996 ve 1997 yıllarında, EÜ ve NÜ, İ.İ.B.F. İşletme ve İktisat Bölümleri'nde ise 2003 yılında yapıldığını göz önüne almak gerekmektedir. Bölüme girmiş olmaktan memnun musunuz? sorusuna en yüksek yanıtı ODTÜ İktisat Bölümü (%81) verirken bunu sırasıyla EÜ İktisat (73), NÜ İktisat (%69), EÜ İşletme (%68) ve NÜ İşletme Bölümü (%58) takip etmektedir. Diğer yandan ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %48'i bölümde aldıkları eğitimin kendilerini iş hayatına hazırladıkları kanısında değil iken bu oran NÜ İktisat Bölümünde en yüksek seviyeye (%94) ulaşmaktadır.

Tablo 2: Kurumsal : Bölümdeki Eğitim Sürecine Yönelik Değerlendirmeler (%)

	ODTU	Niğde Üniversitesi	Erciyes Üniversitesi		
Anket Soruları	İktisat	İktisat	İşletme	İktisat	İşletme
1. Bölümdeki eğitim kalitesi beklentilerinizi karşıladı mı?					
Evet	30	1	9	34	4
Hayır	19	52	30	10	14
Biraz karşıladı	51	47	61	56	82
2. Öğretim üyelerinin genel performansını (5 üzerinden) değerlendiriniz.					
1	2	3	7	0	0
2	10	37	9	0	9
3	37	54	68	38	64
4	40	6	16	55	21
5	10	0	0	7	6
3. Öğretim üyelerini ders içi ilişkiler açısından (5 üzerinden) değerlendiriniz.					
1	9	13	2	0	4
2	19	20	16	9	14
3	33	44	57	35	36
4	31	20	23	49	41
5	7	3	2	7	5
4. Öğretim üyelerini ders dışı ilişkiler açısından (5 üzerinden) değerlendiriniz.					
1	34	21	25	13	18
2	24	32	32	20	39
3	20	27	25	31	23
4	17	14	18	18	14
5	5	6	0	18	6
5. İlişkilerin istenilen düzeyde olmaması kimden kaynaklanıyor?					
Benden	6	0	0	0	7
Öğretim üyelerinden	29	32	20	9	16
Her iki taraftan	50	64	73	80	70
Yanıt yok	15	4	7	11	7
6. Ders kitaplarının kalitesini (5 üzerinden) değerlendiriniz.					
1	4	6	5	4	9
2	9	16	16	7	20
3	34	31	36	38	36
4	44	41	43	42	32
5	8	6	0	9	3

Tablo 2 (Devamı)

7. Bölümdeki eğitim süreci içinde kaç kez sözlü sunuş yaptınız?					
0	25	37	39	64	57
1-2	47	34	39	31	38
3-5	21	17	16	5	3
6-8	6	9	2	0	2
9 ve daha çok	1	3	4	0	0
8. Bugüne kadar uzunluğu 10 sayfaı geçen kaç yazılı ödev hazırladınız?					
0	24	10	9	58	68
1-2	39	29	23	38	20
3-5	29	44	52	2	7
6-8	7	11	11	0	2
9 ve daha çok	1	6	5	2	3
9. Yazılı ödev hazırlamayı yararlı buluyor musunuz?					
Evet	73	80	84	82	86
Hayır	25	20	16	18	14
10. Derslerin (ortalama olarak) yüzde kaçına devam ettiniz?					
Hemen hemen hepsine	11	51	77	40	45
Dörtte üçüne	65	24	16	24	38
Yarisına	16	17	5	29	14
Dörtte birine	4	0	0	5	4
Dörtte birinden azına	2	5	0	2	0
Yanıt yok	2	3	2	0	0
11. Kütüphanenin süreli yayınlar bölümünden bir dönemde kaç kez yararlanırsınız?					
0	8	70	59	31	29
1-2	24	17	32	49	48
3-4	26	11	7	11	13
5 den çok	40	2	2	9	10

Sosyal yaşam anket sonuçları Tablo 3'te verilmiştir. Üniversitedeki sosyal olanaklar beklentilerinizi karşıladı mı? sorusuna ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %9'u hayır derken, bu konudaki olumsuz görüş EÜ İşletme Bölümü'nde %32'ye, İktisat Bölümü'nde %55'e, NÜ İktisat Bölümü'nde %80'e ve İşletme Bölümü'nde ise %89'a, ulaşmaktadır. Bu sıralama üniversitedeki spor olanaklarından bir dönemde kaç kez yararlandınız sorusunda da paralellik göstermektedir. ODTÜ İktisat Bölümü'ndeki öğrencilerin %52'si diğer bölümlerde ise öğrencilerin büyük bir bölümü üniversitedeki sağlık merkezine bir dönemde hiç başvurma-

mıştır. Niğde Üniversitesi'ndeki ilgili bölümlerdeki öğrencilerin sosyal olanaklar konusunda en fazla olumsuz görüşe sahip olmasında, üniversite kampus olanaklarının yetersizliğinin etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 3 : Sosyal Yaşam Anket Sonuçları : Sunulan Hizmetlere Yönelik Değerlendirmeler (%)

	ODTU	Niğde Üniversitesi		Erciyes Üniversitesi	
Anket Soruları	İktisat	İktisat	İşletme	İktisat	İşletme
1. Üniversitenizdeki sosyal olanaklar beklentilerinizi karşıladı mı?					
Evet	59	0	0	11	18
Hayır	9	80	89	55	32
Biraz karşıladı	33	20	11	35	50
2. Üniversitenizdeki spor olanaklarından bir dönemde kaç kez yararlandınız?					
0	19	70	82	81	52
1-4	33	20	11	13	39
5-10	16	4	7	2	7
11-20	13	0	0	0	0
20 den çok	16	6	0	4	2
3. Üniversitenizdeki Sağlık Merkezine (Mediko) bir dönemde kaç kez başvurduunuz?					
0	52	81	84	87	77
1-3	39	19	4	13	21
4-6	3	0	5	0	2
7 den çok	3	0	7	0	0
4. Üniversitenizde bir ulaşım sorunu var mı?					
Evet	28	33	23	7	0
Hayır	51	30	41	87	88
Bazen var	19	37	36	6	12

Anketin güncel sorunlara ve geleceğe yönelik genel soruların yer aldığı dördüncü bölümüne ilişkin sonuçları Tablo 4'de verilmiştir. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %70'i yüksek öğrenimin birinci amacını "diploma sahibi olmak", sadece beşte biri ise "kültür/bilgi birikimini artırmak" olarak tanımlamıştır. NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %53'ü İşletme Bölümü öğrencilerinin %73'ü, EÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin %67'si ve İşletme Bölümü öğrencilerinin ise %66'sı yüksek öğrenimin birinci amacı olarak "kültür/bilgi birikimini artırmak" olarak tanımlamıştır. Bu konuda ODTÜ ile diğer iki üniversite öğrencilerinin ilgili bölümleri arasında ciddi bir sapma ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan katkı payı adı altında eğitim harcının alınmasına tüm bölümlerdeki öğrencilerin yaklaşık yarısı karşı çıkmaktadır. Katkı paylarının düzeyini çok yüksek bulan ilk üç bölüm ise sırasıyla, ODTÜ İktisat (%63), NÜ İktisat (%51) ve EÜ İşletme Bölümü'dür (%50). Her üç üniversitedeki ilgili bölümlerde öğrencilerin büyük bir kısmı üniversitelerin bütünüyle özelleştirilmesine karşı iken, EÜ ve NÜ İktisat ve İşletme Bölümleri öğrencilerinin önemli bir kısmı üniversitede sunulan kimi hizmetlerin özelleştirilmesini yerinde bulmaktadırlar. Özelleştirme konusuna en fazla olumsuz bakan bölüm ODTÜ İktisat Bölümü'dür. Tüm bölümlerdeki öğrencilerin önemli bir kısmının, öğrencilerin üniversite yönetimine katılmasına taraftar oldukları anlaşılmaktadır.

Geleceğe yönelik planlarında ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin üçte ikisinden fazlası (%69) mezuniyet sonrası özel sektörde çalışmak istemektedir. EÜ İşletme Bölümü öğrencilerinin %68'i, İktisat Bölümü öğrencilerinin ise %62'si özel sektörde çalışmak isterken bu oran NÜ İktisat Bölümü'nde %47'ye, İşletme Bölümü'nde ise %43'e düşmektedir. Bu durum eğitim konusunda iyi bir eğitim aldığına inanan bölümlerdeki öğrencilerin özel sektörde çalışma isteğinin artmış olduğunun bir göstergesi olabilir. EÜ ve NÜ ilgili bölümlerdeki öğrencilerin %89-93'ü yurtdışında lisansüstü eğitim görmek isterken bu oran ODTÜ İktisat Bölümü'nde %71'dir. Diğer yandan öğrencilerin büyük bir kısmı yurt dışında lisansüstü eğitim görmek istemelerine rağmen yurt dışına yerleşip kariyerinize orada devam etmek ister misiniz? sorusuna en fazla evet yanıtı, EÜ İktisat Bölümü öğrencilerinden (% 65) gelmiştir. Bu sonuç, öğrencilerin yakın gelecekte yurt içinde iş bulma konusundaki karamsarlığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 4: Genel : Görüşler- Beklentiler (%)

Anket Soruları	ODTU	Niğde Üniversitesi		Erciyes Üniversitesi	
	İktisat	İktisat	İşletme	İktisat	İşletme
1. Sizce yüksek öğretimin temel amacı nedir?					
Diploma sahibi olmak	70	29	7	9	7
Ailemin isteklerini karşılamak	1	6	0	0	4
Kültür/ bilgi birikimini artırmak	20	53	73	67	66
Daha sosyal bir insan olabilmek	3	6	16	17	14
Diğer	4	7	4	7	9
2. Katkı payı adı altında eğitim harcı alınmalı mı?					
Evet	43	41	44	46	43
Hayır	55	49	54	47	48
Yanıt yok	2	10	2	7	9
3. Katkı paylarının düzeyini nasıl buluyorsunuz?					
Yüksek	63	51	41	47	50
Normal	33	40	48	44	36
Düşük	2	9	11	9	14

Tablo 4 (Devamı)

4. Üniversitenizde sunulan kimi hizmetlerin özelleştirilmesi yerinde bir uygulamadır mı?					
Evet	32	79	86	79	80
Hayır	66	21	14	21	20
5. Üniversitenizin tümüyle özelleştirilmesine taraftar mısınız?					
Evet	10	26	21	20	22
Hayır	88	69	68	73	73
Yanıt yok	1	5	11	7	5
6. Öğrencilerin üniversite yönetimine katılmasına taraftar mısınız?					
Evet	91	94	98	80	93
Hayır	8	6	2	7	5
Yanıt yok	0	0	0	13	2
7. Mezun olduğunuzda nasıl bir alanda çalışmayı planlıyorsunuz?					
Çalışmak istemiyorum	3	1	0	0	2
Kamu kesiminde	7	29	25	23	16
Akademik dünyada	12	19	27	13	11
Özel kesimde	69	47	43	62	68
Diğer	7	4	5	2	3
8. Yurtdışında lisansüstü eğitim görmek ister misiniz?					
Evet	71	90	93	89	93
Hayır	27	10	7	11	7
9. Yurtdışında yerleşip kariyerinize orada devam etmek ister misiniz?					
Evet	42	54	41	65	45
Hayır	54	33	45	20	45
Yanıt yok	4	13	14	15	10

Anketin sadece EÜ ve NÜ İktisat ve İşletme Bölümü öğrencilerine uygulanan, Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkileri ile ilgili sorularının yer aldığı beşinci bölümün sonuçları, Tablo 5’de verilmiştir. Türkiye AB’ye girmeli midir? sorusuna bütün bölüm öğrencilerinin yarısından fazlası evet demiştir. Bu olumlu görüşün altında yatan nedenleri ortaya çıkaracak her bir soruya 1’den 5’e önem derecesine göre puan vermeleri istenmiştir. Türkiye’nin AB üyeliğini isteyen öğrenciler, daha kolay eğitim olanağı bulma seçeneğine 1. derecede önem verirken, daha medeni yaşam standardına ulaşmayı 2. derecede, AB ülkelerine daha kolay yerleşmeyi 3. derecede, daha kolay istihdam olanağı bulmayı ise 4. derecede önemli görmektedir.

Türkiye’nin AB’ye girişi hakkında olumsuz görüş beyan eden öğrencilere de bunun nedenleri sorulmuştur. NÜ İktisat ve İşletme Bölümü öğrencileri ağırlıklı olarak başka birliklerle alternatifler aranması gerektiğini belirtirken, EÜ İşletme ve İktisat Bölümü öğrencileri ise, AB’nin Türkiye’yi birlik içinde kesinlikle istemedi-

ği için, olumsuz fikir beyanında bulunmuşlardır. AB'yi nasıl tanımlarsınız? Sorusuna tüm bölümlerdeki öğrencilerin yaklaşık yarısı “ekonomik birlik” olarak tanımlamıştır. AB'nin Türkiye'nin üyeliğine tereddütle yaklaşmasının nedenleri konusunda sorulan sorulara, öğrencilerin 1'den 5'e önem derecesine göre yanıt vermeleri istenmiştir. Tüm ilgili bölüm öğrencileri, Türkiye'nin ekonomik açıdan zayıf olmasını birinci derecede önemli faktör olarak görürken, “insan haklarında problem olduğu için” görüşüne ise 5. derecede önem vermişlerdir. Türkiye'nin AB'ye üye olması halinde hangi alanlarda iyileşme sağlanacağı konusunda da “ekonomik alan” birinci derecede önemli olarak görülmüştür.

Tablo 5: Avrupa Birliği İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeler (%)

Anket Soruları	Niğde Üniversitesi		Erciyes Üniversitesi	
	İktisat	İşletme	İktisat	İşletme
1. Sizce Türkiye Avrupa Birliği'ne girmeli midir?				
Evet	53	66	56	68
Hayır	47	34	44	32
2. Eğer 1. soruya evet dediyseniz neden girmelidir? (En önemlisi için 1, diğerleri için 2, 3, ... gibi)				
Daha medeni yaşam standardına ulaşmak için				
1	40	31	42	18
2	46	41	39	37
3	11	28	19	34
4	3	0	0	11
Daha kolay istihdam olanağı bulabilmek için				
1	5	4	0	8
2	3	0	3	16
3	24	10	26	5
4	66	86	71	71
AB ülkelerine daha kolay yerleşmek için				
1	14	14	13	29
2	24	38	22	32
3	43	38	39	32
4	19	10	26	7
Daha kolay eğitim imkanı bulmak için				
1	40	52	45	45
2	27	21	36	16
3	22	24	16	29
4	11	3	3	10

Tablo 5 (Devamı)

3. Eğer 1. soruya hayır dediyseniz neden Türkiye AB'ye girmemelidir?				
AB bir Hıristiyan Birliği'dir	15	0	0	11
Başka Birliklerle alternatif aranmalıdır	33	53	29	33
Bizi kesinlikle almayacakları için	27	33	50	50
Kültür ve adetlerimize ters olduğu için	25	14	21	6
4. AB'yi nasıl tanımlarsınız?				
Askeri Birlik	0	2	0	0
Ekonomik Birlik	59	46	53	48
Siyasi Birlik	11	20	29	18
Hristiyan Birliği	13	16	5	14
Avrupalılık	17	16	13	20
5. Sizce AB Türkiye'nin üye olmasına neden tereddütle yaklaşıyor? Önem derecesine göre sıralayınız (En önemlisi için 1, diğerleri için 2,3,...gibi)				
Ekonomik açıdan zayıf olduğu için				
1	40	52	62	43
2	17	25	7	27
3	23	7	20	20
4	14	11	11	6
5	6	5	0	4
Din farklılığı olduğu için				
1	3	11	9	13
2	53	25	18	27
3	17	21	20	25
4	11	18	25	23
5	16	25	28	12
İnsan haklarında problem olduğu için				
1	23	20	4	19
2	20	18	33	11
3	24	14	14	23
4	4	14	25	20
5	29	34	24	27
Kıbrıs sorunu çözülmediği için				
1	29	0	5	5
2	6	14	11	9
3	21	27	31	18
4	43	32	24	39
5	1	27	29	29

Tablo 5 (Devamı)

Türkiye ile tarihten gelen düşmanlık olduğu için				
1	6	16	20	20
2	4	18	30	27
3	14	32	15	14
4	27	25	15	11
5	49	9	20	28
6. Türkiye AB'ye üye olursa hangi alanlarda iyileşme beklenir? Önem derecesine göre sıralayınız. (En önemlisi için 1, diğerleri için 2,3,...gibi)				
Ekonomik alanda				
1	70	68	65	86
2	17	23	18	11
3	4	2	15	1
4	9	7	2	2
Siyasal alanda				
1	1	0	4	2
2	16	16	14	19
3	40	39	33	29
4	43	45	49	50
Hukuki alanda				
1	11	16	14	6
2	26	34	33	25
3	30	27	22	46
4	33	23	31	23
Sosyal alanda				
1	17	16	16	7
2	41	27	35	45
3	26	32	31	23
4	16	25	18	25

SONUÇ

Türkiye’de hızla artan genç nüfus ile birlikte, yüksek öğrenime olan talepte de önemli bir artış görülmektedir. Yüksek öğretim kurumları İstanbul’dan Anadolu’nun her köşesine yayılmıştır. Ancak buna rağmen gerek öğretim elemanı gerekse kaynak sıkıntısı nedeniyle, özellikle yeni kurulmuş üniversiteler henüz arzulan standartlara kavuşamamışlardır. Özellikle yeni kurulan üniversitelerdeki öğretim elemanı sayısının azlığı önemli bir problemdir. Bir çok üniversitede öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı bakımından ülkemiz ileri ülkelerin oldukça gerisinde kalmaktadır. Öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı, Almanya’da 8, Japonya’da 10, ABD ve İngiltere’de 14, Yunanistan’da 16 iken, Türkiye’de 35’dir (DPT, 2000: 9). Türkiye’de öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim öğrenci

sayısının en yüksek olduğu ilk üç üniversite sırasıyla, Kütahya Dumlupınar (163), Niğde (134) ve Yeditepe (101) Üniversitesi'dir. Özellikle 1992 yılından sonra açılan Kütahya Dumlupınar ve Niğde Üniversitesi gibi bazı devlet üniversitelerinde, birinci öğretime ek olarak açılan ikinci öğretim, yeni fakülteler, yüksekokullar ve bölüm sayılarındaki artışa karşın yeni öğretim elemanı alınmasına gereken önemin verilmediği görülmektedir. Diğer yandan Türkiye'de öğrenci/öğretim üyesi oranı iktisat bölümlerinde ortalama 87 iken işletme bölümlerinde ortalama 79'dur (DPT, 2000: 26). Bu oran, 2003 yılı itibarıyla ODTÜ, İ.İ.B.F.'nde 32, EÜ, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü'nde 92, İşletme Bölümü'nde 56, NÜ, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü'nde 127 ve İşletme Bölümü'nde 29'dur.

Bu çalışmadaki anket sonuçları ile, üç farklı üniversitedeki öğrencilerin sosyo-ekonomik konumundan üniversiteye hazırlık dönemine, üniversitedeki eğitim sürecine ve sosyal yaşama, geleceğe yönelik görüş ve değerlendirmeler yanında Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili görüşleri de karşılaştırmalı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

NÜ ve EÜ İktisat ve İşletme Bölümü öğrencilerinin çok büyük bir kısmı devlet lisesi mezunlarından, ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin büyük bir kısmı ise Anadolu lisesi ve özel lise/kolej mezunlarından oluşmaktadır. EÜ İşletme ve İktisat Bölümü ile ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin çok büyük bir kısmı aldıkları eğitimin kalitesinin beklentilerini en az kısmen karşıladığını belirtmişlerdir. Ancak NÜ İşletme ve özellikle de öğretim elemanı sayısı bakımından yetersiz olan NÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin büyük bir kısmının, eğitim kalitesine ilişkin değerlendirmeleri olumsuzdur. Anket sonuçlarına göre, eğitimin kalitesi, öğretim üyelerinin performansı, öğretim üyelerinin ders içi ve ders dışı ilişkileri açısından en olumlu performans gösteren bölüm, EÜ İktisat Bölümü'dür. Bunun yanında ders kitaplarının kalitesinin değerlendirilmesinde görüşler genelde tüm bölümlerde olumludur. Yine tüm bölümlerde öğrencilerin büyük çoğunluğu yazılı ödev hazırlamayı yararlı bulmakta ancak bu konuda yeterli çabanın olmadığı görülmektedir. Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının yüksek olması bu konudaki en büyük engeldir. Sosyal olanaklar konusunda da en fazla olumsuz görüş bildiren bölümler, yine NÜ İktisat ve İşletme Bölümleri'dir.

ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin büyük bir kısmı bölüme girmiş olmaktan memnun iken en az memnun olan bölüm, NÜ İktisat Bölümü öğrencileridir. ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinin yaklaşık yarısı bölümde aldıkları eğitimin kendilerini iş hayatına hazırlamadığı kanısında iken bu oran NÜ İktisat Bölümü'nde yüzde yüze yakındır. Bölümdeki eğitimden en fazla memnun olan ODTÜ İktisat Bölümü öğrencileri buna paralel özel sektörde çalışmak isterken, en az memnun olan NÜ İktisat ve İşletme Bölümü öğrencileri, daha çok kamu kesiminde çalışmak istemektedirler. Yine NÜ ve EÜ ilgili bölümlerindeki öğrencilerin büyük çoğunluğu yurt dışında lisansüstü eğitimi düşünmekte iken, bu oranın ODTÜ İktisat Bölümü öğrencilerinde daha az olduğu görülmektedir.

Anketin sadece EÜ ve NÜ ilgili bölümlerine uygulanan Türkiye-AB ilişkileri ile ilgili görüşler birbirine benzemektedir. Tüm bölümlerdeki öğrencilerin yarısından fazlası, Türkiye'nin AB'ye girişine evet demektedirler. Bunun altında yatan

en önemli nedenlerin başında, daha kolay eğitim olanağı bulma yer alırken, bunu daha medeni yaşam standartlarına ulaşma seçeneği izlemektedir. Öğrencilerin yaklaşık yarısı, AB'yi ekonomik birlik olarak tanımlamakta, bu nedenle ekonomik alan, Türkiye'nin AB'ye üyeliği ile en fazla iyileşme sağlanacak kesim olarak görülmektedir.

Bu çalışma ile birlikte, yüksek öğretimde yeniden yapılanma girişimlerinin arttığı günümüzde, farklı üniversitelerdeki öğrencilerin profilleri bir ölçüde o üniversitenin sorunlarını ve gerçeklerini de yansıtmaktadır. Dolayısıyla her üniversitenin bilgi üretimini artırmaları ve kalifiye öğrenci yetiştirebilmeleri için, öncelikle içinde buldukları sorunları aşmaları gerekmektedir. Kuruluş tarihi itibarıyla yeni olan Niğde Üniversitesi'nin fiziksel altyapı yetersizlikleri yanında, öğrenci-öğretim elemanı oranının oldukça yüksek olması, öğrencilerin üniversite hakkındaki eğilimlerini olumsuz etkilemektedir.

Günümüzdeki, rektörler atama ile mi yoksa seçimle mi gelsin, rektör atamalarında YÖK'ün ve Cumhurbaşkanı'nın rolü olsun mu olmasın mı, YÖK kalksın mı gibi sorularla uğraşmak yerine, her üniversitenin sorununu doğru belirleyerek bu sorunlara doğru çözümler getirmek en gerçekçi yaklaşım olacaktır. Aksi takdirde, gelişmiş ülkelerin bilgi toplumu olma özelliği taşıdığı günümüzde kısırdöngü tartışmalar, Türkiye'nin gelişmesini engellerken, küreselleşen dünyadaki rekabet gücünü biraz daha kaybetmesi anlamını taşıyacaktı. Sanayi toplumunda maddi sermayenin yerini bilgi toplumunda bilgi ile donatılmış insan sermayesi almaktadır (Aktan ve Tunç, 1998). Dolayısıyla üniversiteler, bilgi toplumuna ulaşmada çok önemli kurumlardır. Bu kurumların rekabet gücünü artıracak, sorunlarına doğru çözümler getirecek şekilde yapılanmaları, kendilerinden beklenen görevleri etkin şekilde yerine getirmelerini sağlayacaktır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi göreceli olarak düşük olan illerdeki üniversitelerimizin altyapı eksiklikleri en kısa zamanda tamamlanarak, buldukları yöre için "**fiziksel-beşeri kalkınma motoru**" görevini üstlenmeleri sağlanmalıdır (Girgin ve Arıoğlu, 2004). Yüksek öğretim yapılacak yatırımların, işgücü verimliliğinin artırılmasına ve uzun dönemli ekonomik büyümeye çok önemli katkılarda bulunması beklenebilir

NOTLAR

- * Anketin uygulandığı 2003 Bahar döneminde Erciyes Üniversitesi üçüncü sınıf birinci ve ikinci öğretimde İktisat Bölümü'nde toplam 156, İşletme Bölümü'nde toplam 184 öğrenci bulunmaktadır. Dolayısıyla ankete İktisat Bölümü öğrencilerinin % 35'i, İşletme Bölümü öğrencilerinin % 30'u katılmıştır. Niğde Üniversitesi üçüncü sınıf birinci ve ikinci öğretimde İktisat Bölümü'nde toplam 98, İşletme Bölümü'nde ise toplam 100 öğrenci kayıtlıdır. Ankete İşletme Bölümü öğrencilerinin % 44'ü, İktisat Bölümü öğrencilerinin %71'i katılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKTAN, C ve M. TUNÇ (1998), “Bilgi Toplumu ve Türkiye”, İnternet Adresi: http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktanarastirmalari/degisim/aktan-tunc-bilgi-toplumu.pdf E.T:12.01.2004
- DPT, (2000), **Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, Yayın No: DPT: 2534-ÖİK:550, Ankara.
- GİRGİN, C. ve E. ARIOĞLU, “Üniversitelerimize Toplu Bakış ve Yayın Etkinliklerinin Çeşitli Göstergelerle Analizi”, İnternet Adresi: [http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=455./](http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=455/) E.T:25.05.2004.
- ŞENSES, F. (1999), “Yüksek Öğretimde Öğrenciler: ODTÜ İktisat Bölümü Öğrenci Profili, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Cilt:26, Sayı: 1-2, ss. 179-201.
- TÜSİAD, **Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve Türkiye**, Haziran 2001, Yayın No: TÜSİAD-T/2001-06/301) İnternet Adresi: www.tusiad.org/turkish/rapor/eturk/ E.T:15.02.2004
- YÖK, (Mart 2003), **Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu**, YÖK Raporu, No.2001-4.